

Noter til s. 252—258

Fra Vikna til Valdres  
s. 251—273

- 1 Flg. fremstilling av Vikna-saken er gjengitt etter Lyng, s. 25 ff.
- 2 Flg. fremstilling av «Martin»-operasjonens skjebne bygger på FA, FO IV, mappe DKN, «Martin». Jfr. videre NCA III, s. 434—35 (526-PS), NCA V, s. 912—13 (3151-PS). Jfr. Kp. Linge II, s. 10 ff. og Howarth, D.: «Ni Liv».
- 3 Flg. står i FA, FO IV, mappe DKN, «Martin».
- 4 Det var Jan Baalsrud som klarte å rømme. Det er om ham og hans hjelpere David Howarth har skrevet boken: «Ni Liv», som også er lagt til grunn for filmen av samme navn.
- 5 Flg. er gjengitt etter Lyng, s. 56 ff.
- 6 Selbu/Tydal ble også senere hjemsoekt. Den 22. 4. 1943 satte tyskerne i gang en større razzia, bl. a. med innsats av Fieseler-Storch-fly. Jfr. ad dette AA/14175/76, Dr. Schiedermaier, Oslo, av 25. og 26. 4. 1943 til Gesandter von Grundherr. Avskr. ved Inst. Det hetet der: «Im norwegischen Raume Selbu/Tydal bestehen Widerstandsgruppen, die per Fall einer britischen Invasion in Tätigkeit treten sollen. Zur Niederkämpfung wird in diesen Tagen eine politische Grossaktion mit Kräften deutscher Polizei, deutscher Wehrmacht, norwegischer Sicherheitspolizei, Germanischer SS und norwegischer HIRD durchgeführt. Einsatzraum berührt Schweden-grenze von Tydal bis Strassenübergang bei Valldalen. Reichskommissar Terboven hält es für erforderlich, dass schwedische Regierung über Tatsache des Unternehmens und seinen Zweck unterrichtet wird und lässt bitten, das Erforderliche sofort zu veranlassen.»
- 7 Flg. er gjengitt etter Lyng, s. 94 ff.
- 8 Ad «100-gruppen» og «Trio» jfr. Fehmer, s. 201—03.
- 9 Flg. bygger på Administrasjonsrådets arkiv, nå i RAUB: Den 9. 5. 1940 beordret Hitler at norske krigsfanger skulle frigis. Tyskerne hadde da ca. 27—28 000 krigsfanger i Sør-Norge. Ca. 9—10 000 av disse ble frigitt straks uten å komme i fangeleir, således f. eks. i Kristiansand S. (3. divisjon) ca. 3000 mann. Ved utgangen av mai var ca. 11 000 av de (ialt 19 314) internerte fanger i Norge frigitt, vesentlig bønder og jordbruksarbeidere, samt offiserer og soldater, som hadde «overgitt seg på særvilkår». Da krigen var slutt også i Nord-Norge pr. 10. 6. 1940, ble bare de yrkesmilitære holdt tilbake som fanger. Alt annet personell ble demobilisert. De yrkesmilitære ble senere frigitt i Trondheim og Oslo mot vanlig erklæring. General Ruge nektet som før nevnt å undertegne en slik erklæring, men han anbefalte at offiserene ellers gjorde det. Han ble selv sittende som krigsfange på Grini og senere overført til Tyskland. I Sverige var der sommeren 1940 ca. 4900 internerte. Reichskommissar Terboven skrev i brev av 3. 6. 1940 at disse skulle få lov å vende tilbake til Norge mot å undertegne en erklæring på æresord. Ingen fikk uten tysk tillatelse komme tilbake, het det. Hjemsendelsen foregikk i tiden 11.—24. 7. 1940, da 11 transportvogner med 3882 internerte befal og menige kom over grensen. I Finland var der sommeren 1940 internert 236 norske militærpersoner. Av disse kom en del hjem, en del dro til Sverige og ble der, en del ble i Finland og 5—6 mann dro over Petsamo til USA. — I

begy  
om  
skull  
inne  
også  
misj  
Weh  
liche  
zu e  
von  
dass  
den  
net  
amt  
Kris  
die  
og  
Ette  
han  
pers  
194  
sere  
å vi  
forl  
i ut  
ble  
gitt  
offi  
125  
16.  
10 Jfr.  
11 Jfr.  
12 Jfr.  
7.  
off  
13 Jfr.  
14 A/  
15 Jfr.  
16 Jfr.  
88  
FA  
M:  
26  
Ge  
Jf:

begynnelsen av august 1940 skrev der Reichskommissar til Administrasjonsrådet om «Auflösung der norwegischen Wehrmacht». Han krevet at demobiliseringen skulle påskyndes og at alle deler av den norske forsvarsmakt skulle være oppløst innen 30. 9. 1940. Alle militære tjenestesteder og avviklingskommandoer skulle også ha avsluttet sitt arbeid. Hvis ikke, skulle deres arbeid overtas av sivile kommisjoner. Videre i samme brev: «Durch die hiermit verfügte Auflösung der Wehrmacht ergibt sich auch die Entlassung aller bisher noch im Dienst befindlichen Offiziere, wobei es Ihrem Ermessen überlassen bleibt, die Offiziere nicht zu entlassen, sondern in den dauernden Ruhestand zu versetzen.» Videre: «Die von Ihnen zu erlassenden Bestimmungen müssen die Möglichkeit offen lassen, dass die Einzelheiten über die Auflösung der norwegischen Wehrmacht durch den Wehrmachtbefehlshaber Norwegen, Generaloberst von Falkenhorst, angeordnet werden.» — Avviklingen skulle stå under et hovedkontor, Hauptversorgungsamt i Oslo, med underkontorer, Nebenstellen eller Versorgungsbüros, i Halden, Kristiansand S., Bergen, Trondheim og Tromsø. Fylkesmennene skulle videre bistå die Wehrmacht med å sende ut opprop til folk om at alle våpen skulle avleveres og at ingen våpen «in den Wäldern vergraben oder in Hütten versteckt sind». Etter den 15. 9. 1940 «dürfen in den Fylken keine militärischen Waffen mehr vorhanden sein». Videre skulle alle rekruttkartoteker hos krigskommissæren og alle personalakter vedrørende norske vernepliktige avgis til die Wehrmacht. Pr. 1. 10. 1940 var da det norske forsvar formelt oppløst. — I tiden etter ble norske offiserer fra tid til annen utsatt for pågang fra tyskerne og NS, idet disse søkte å vinne offiserene for «den nye tid». Det viste seg imidlertid at fra tid til annen forlot offiserer, især av yngre årgang, Norge for å slutte seg til de norske styrker i utlandet. Dette irriterte Terboven og von Falkenhorst meget. Fra tid til annen ble bestemmelsene vedr. offiserene skjerpet. Tyskerne pukket stadig på deres avgitte æresorderklæring. Flere ganger var Terboven inne på tanken om å arrestere offiserene og hadde allerede før den 16. 8. 1943 arrestert ca. 200 av dem, således 125 i januar 1942 «um weiteren Ausbrüchen nach England zu verhindern». Den 16. 8. 1943 kom så massearrestasjonene.

10 Jfr. PWI, nr. 80, s. 12.

11 Jfr. von Falkenhorst, s. 96.

12 Jfr. fotostat ved Inst. av dok. merket WBN, 1c/Qu 2 Nr. 3656/43 g.Kdos av 7. 7. 1943 med påtegning om at Major Waizenegger i OKW 11. 7. 1943 ad offiserenes arrestasjon ønsket «Stellungnahme Quisling einholen».

13 Jfr. von Falkenhorst, s. 97.

14 AA/14183/84, avskr. ved Inst.

15 Jfr. brev av 31. 7. 1943 fra F. H. Kjeldstrup til von Falkenhorst. Domsarkiv.

16 Jfr. FA, hylle 23, mappe 1, 99375/99999—88001/88649, se der nr. 88171/88195, om innkallelse av offiserer fra Norge og ordlyden av innkallelsen. Jfr. FA, hylle 24, mappe 2, 99462/99986—88000/88446, se der nr. 99934/99950, Mi IV gjengir General Hansteens henvendelse til offiserer i Norge. Jfr. FA, hylle 26, mappe 5, brev av 10. 6. 1943 fra Militærattasjeen Ole Berg til Forsvarssjefen, General Hansteen om innkallelse. Tyskerne fikk også høre om disse innkallelsene. Jfr. AA/14172, Blücher, Helsinki, av 14. 1. 1943 til Auswärtiges Amt, Berlin, der

28. Hjemmestyrkene.

- han forteller at norske offiserer er innkalt av Regjeringen i London. Jfr. også Sipo u. SD «Tätigkeitsbericht» av 26. 6. 1943 der det bl. a. heter at «Rundschreiben an die früheren norwegischen Offiziere geschickt werden, in denen diese zum Verlassen des Landes aufgefordert werden». Den 26. 6. 1943 arrestererte Sipo u. SD to norske offiserer som skulle til å gå over grensen til Sverige. De fortalte at de var reist i henhold til oppfordring fra Regjeringen og at mange andre også var reist.
- 17 Først på våren 1944 kom der et helt klart direktiv i strammere form enn før. Jfr. brev av 15. 4. fra Rådet til Koordinasjonskomiteen (KK), HHI, pakke 7, omslag 1944, avskr. ved Inst., som gjengir Forsvarssjefens parole av 6. april 1944 til K-offiserer og befalsskoleutdannet befal.
  - 18 Jfr. AA/14185, Warlimont, OKW, av 2. 8. 1943 til Botschafter Ritter, Berlin, angir 5. 8. som arrestasjonsdagen og ber om at den tyske militærattasjé i Stockholm blir underrettet. Jfr. AA/14186, Gesandter Schnurre, Berlin, av 9. 8. 1943 til Botschafter Ritter: «Betr. Festnahme ehem. norwegischer Offiziere: Der für die Durchführung der Massnahme ursprünglich vom Wehrmachtbefehlshaber Norwegen in Aussicht genommene Termin vom 5. August 1943 ist mit Rücksicht auf die deutsch-schwedischen Verhandlungen über die Einstellung des Wehrmachttransits durch Schweden verschoben worden. Der Wehrmachtführungsstab, Oberstleutnant Polek, hat mich heute angerufen und gefragt, ob der Hintergrund für die Durchführung dieser Massnahme noch fortbestünde oder ob jetzt in der befohlenen Weise vorgegangen werden könne. Ich habe Oberstleutnant Polek geantwortet, dass der von dem Herrn RAM geltend gemachte Gesichtspunkt, dass die Verhandlungen mit Schweden durch eine solche Massnahme nicht gestört werden sollten, nicht mehr massgebend sei, da die Verhandlungen mit Schweden abgeschlossen seien. Ich bäte aber, das Auswärtige Amt von einem neuen Termin in Kenntnis zu setzen, damit etwaige Einwendungen vom allgemein politischen Gesichtspunkte aus rechtzeitig gemacht werden könnten.»
  - 19 Ordren er tr. i boken: «I tysk fangenskap», s. 49. Jfr. AA/587752/4, som gjengir von Falkenhorsts erklæring i anledning arrestasjonen. Unntatt fra arrestasjon var de offiserer som var medlemmer av NS.
  - 20 Jfr. von Falkenhorst, s. 96.
  - 21 Jfr. FA, hylle 24, mappe 1, 130—133, dok. der av 8. 9. 1943, merket 88796/88798, som gjengir ordlyden av erklæringen: «På tro og love erklærer jeg at jeg ikke skal utføre noensomhelst fiendtlig handling av krigersk, politisk eller annen art mot det tyske rike, den tyske vernemakt eller tyske statsborgere så lenge Norge er okkupert. Jeg skal ikke forlate landet, ikke forhandle med eller understøtte det tyske rikes fiender på noenslags måte eller gå i deres tjeneste eller innlate meg på noen slags fiendtlige bestrebelser. Jeg er kjent med at løftebrudd vil føre med seg den aller strengeste straffedom efter tysk krigslov. Jeg innestår med min person, min familie og hele min eiendom og formue for at dette løfte vil bli holdt.»—Ad æresordet jfr. Leif S. Rodes anmeldelse av Sverre M. Halbos bok: «Æresordet» i Morgenbladet 20. 6. 1946.
  - 22 Jfr. FA, hylle 21, F.O.-H, mappe A 1.
  - 23 Straffesak, Tilleggsdokumenter. Også tr. i Aftenposten 16. 8. 1943.

24 Avskr.  
25 Dok.  
26 Lands  
27 PWI,  
28 BBC,  
29 Jfr. N  
30 PWI,  
31 PWI,  
32 Forkl.  
33 Latza  
34 Aften  
35 Latza  
36 PWI,  
37 Ibid.  
38 Jfr. v  
39 PWI,  
40 Profes  
«Univ  
etc. I  
41 Jfr. r  
42 Jfr. S  
43 PWI,  
44 PWI,  
45 Ibid.  
46 PWI,  
47 PWI,  
48 PWI,  
49 PWI,  
50 PWI,  
51 Ibid.  
52 Ibid.  
53 PWI,  
54 PWI,  
55 PWI,  
56 PWI,  
57 PWI,  
58 Ibid.  
59 PWI  
60 Ibid.  
61 Dr. J  
62 Jfr. «  
NKU  
63 Jfr.  
Milit  
64 Ibid.

gå inn for et godt forhold til Tyskland. Det ville være en fordel å samle alle krefter om denne oppgaven. «Denne fordel ville skaffe av sig selv en front mot sabotasje og voldshandlinger, utført av villedede krefter her hjemme, som spredt over hele landet, ville bli vanskelig å få tak i. Når en sådan motstandsbevegelse først er i aktivitet, vil det bli vanskelig å skape orden igjen. — De oppbyggende krefter, som samles under Quisling kan sammenfattes enten i form av en art *arbeidstjeneste*, for hvilken det består uanede muligheter, eller i form av en slags sportforening med vernemessig skolegang. — Spørsmålet om arbeidstjenesten ville løse problemet av de frie demobiliserte menn, og alle øvrige krefter, som er blitt målløse (d. e. uten mål og retning) ved den fullstendig forandrede situasjon. Den vernesportlige sammenslutning vil gi anledning til å få tilhengere på de fjerneste plassene, som i loyalt samarbeid med Tyskland ville danne en såkalt indre front (Abwehrfront) mot alt som er fremmed og skadelig.» — Så vidt Fernann. — Den 24. 5. 1940 skrev Quisling et «Denkschrift», der han taler om innføring av *arbeidstjeneste* i Norge under Nasjonal Samlings ledelse. (Domsarkiv.) — Den 5. 6. 1940 holdt fylkesmann Christensen en radiotale der han oppfordret folk til å bli med på den frivillige Arbeidstjenesten. Han sa bl. a.: «. . . det er en misforståelse hvis noen tror at det ikke er mulig for oss nordmenn i de okkuperte distrikter å samarbeide med de okkuperte myndigheter på en rekke områder . . .» Denne talen av Administrasjonsrådets formann var uheldig, da den bidro til å gi Arbeidstjenesten et godt startgrunnlag. Mange gode nordmenn sluttet seg til AT, som befal og menige. — Allerede sommeren 1940 kom Generalarbeitsführer Bormann til Norge som rådgiver for Arbeidstjenesten. Iflg. «Minister» Axel Stangs forklaring til Oslo politi 15. 8. 1945 (Domsarkiv) gikk der Höhere SS. u. Polizeiführer Wilhelm Rediess og sjefen for Germanische Leitstelle, Karl Leib, på Bormann og ba ham om at AT-befalet skulle frigjøres fra AT, så de frivillig kunne melde seg til aktiv krigstjeneste på tysk side. Dette skulle Bormann ha nektet, sier Stang. — Axel Stang selv og Jonas Lie hadde imidlertid tidlig planer om å militarisere Arbeidstjenesten (jfr. Innst., b. III, s. 203—11, bl. a. Rosenbergs Aktennotiz für den Führer). De hadde skriftlig lovet Terboven å stille Politiet (Lie) og AT (Stang) under kommando av SS, altså tysk militær kommando over norske menn. — Den 5. 8. 1940 skrev NS-mannen F. H. Kjelstrup til Quisling om «Oppgaver for Forsvarsdepartementet og befalet etter fullført demobilisering» (Domsarkiv) der han sa: «. . . Samtidig er til Generalarbeitsführer Bormann levert utkast til organisering av *tvungen* arbeidstjeneste, hvorved personellet ville kunne finne en hensiktsmessig beskjeftigelse.» Bormann var enig, men von Falkenhorst var skeptisk, sa Kjelstrup. Von Falkenhorst trodde at bruk av norske offiserer i Arbeidstjenesten ville være en kamuflert «Aufbau» av det norske forsvar og ikke en «Abbau», sier Kjelstrup. — En *tvungen* arbeidstjeneste hadde også Administrasjonsrådet planlagt (jfr. Oslo byretts dom, se ovenfor). — Denne planen om en tvungen arbeidstjeneste ble tatt opp av NS-styret etter 25. 9. 1940 og AT ble etter hvert tvungen og stillet under «Departementet for Idrett og Arbeidstjeneste» under Axel Stang. Fra da av ble AT stadig mer nazifisert. Ved juleider 1940 fikk f. eks. AT melding om at NS-hilsen skulle gjennomføres innen AT. De gode nordmenn innen AT-befalet trakk seg da etterhvert ut av AT og stadig